

ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞI'NDA (M.Ö. 1975-1725) TİMELKIYA KRALLIĞI

Doç. Dr. Hasan Ali ŞAHİN*

Öz

Kültepe metinlerinden öğrendiğimize göre, M.Ö. II. bin yılın ilk çeyreğinde Anadolu'da hüküm süren şehir devletlerinden biri de Timelkiya krallığıdır. Timelkiya, Hahhum-Kaniş arasında son derece önemli bir istasyondur. Asurlu tüccarların kervanları buradan geçtiğinden Kaniş'in doğusunda ekonomik ve siyasi bir güç haline geldiği anlaşılmaktadır. Asurlu tüccarlar burada bir koloni kurarak şehrin ihtiyacı olan hammadde ve mamul eşyayı sağlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Timelkiya, Kervan Yolu, Ticaret.

TIMELKIYA KINGDOM AT THE AGE OF ASSYRIAN TRADE COLONIES (B.C. 1975-1725)

Abstract

As we learnt from Kültepe tablets, there were city states in Anatolia in the first quarter of 2000 (2nd millennium) B.C. One of these city states was Timelkiya Kingdom. Timelkiya was an important station on the ways between Hahhum and Kanesh. Timelkiya became an economic and political power in the region of east of the Kanesh because of the caravans of Assyrian merchants. They established a colony in the city and provided raw materials and goods for the city.

KeyWords: Timelkiya, Caravan Route, Trade.

Giriş

Timelkiya krallığı hakkında Kültepe metinlerinden bilgi edinmekteyiz. Bu krallığın merkezi olan Timelkiya şehri, Kaniş-Hahhum arasında Kaniş'in doğusunda yer almaktadır. Timelkiya'dan itibaren ticari malların iki ayrı yoldan Puruṣhattum'a sevk edildiği bilinmektedir¹. Timelkiya, Kaniş'in güneyinde önemli bir istasyondur. Buraya gelen mallar, belki de gereksiz yere vergi ödememek için Kanişe sokulmadan Timelkiya üzerinden kervanlarla kuzey yönüne gitmekteydi. Timelkiya'nın Hahhumla komşu olduğunu Asur-Hahhum krallıkları arasında yapılan antlaşma metninden öğrenmekteyiz². “Şayet siz Timelkiya kralına veya Badna

* Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, hasahin@erciyes.edu.tr

¹ BIN 4, 48.

² Günbattu 2005, s. 774.

kralına düşman olursanız” ifadelerinden bu iki krallığın Hahhum ile komşu oldukları anlaşılır. Hahhum şehri, Adıyaman ili Kahta ilçesi yakınlarında yer alan Sumesat/Samsat’a lokalize edildiğine göre, Hahhum krallığı bu vilayeti içine almış olmalıdır. Öte yandan Badna, Şanlıurfa’nın Suruç ilçesinin eski ismi olup, Badna krallığı da Urfa yöresinde yer almıştır diyebiliriz. Bu durumda Timelkiya’nın Hahhum’un kuzeyinde olması ihtimali kuvvetlenmektedir. Timelkiya şehrinin Elbistan Ovası’nda yer alması muhtemel olup, krallığın da Elbistan-Malatya civarını içermesi gerekir. Timelkiya şehri kuzeye ve kuzey-batıya doğru yolların ayrıldığı bir kavşak noktasını oluşturmaktaydı. Bir masraf listesinde geçen şu ifadeler bu tezimizi daha da kuvvetlendirmektedir: “1 1/3 mana elçi/haberci için Kuşşara’da ödedim. 1/3 mana 3 şeşel Timelkiya’da haberci için ödedim. 1/4 şeşel yağ için Hahhum’da ödedim. 2 1/2 şeşel uşak için 3 şeşel Timelkiya’da (ödedim)”³.

Timelkiya-Kaniş kervan yolunu gösteren bir belgede şu ifadeler geçer: “Dağ arasından 10 şeşel kalayı bir merkep yükü için, Hazu’ya kadar ödedim. Lalka’dan Hazu’ya kadar bir merkep yükü için 5 1/2 şeşel kalay ödedim. Hazu’dan Timelkiya’yakadar 2 işçi için 5 şeşel kalay ödedim. Timelkiya’dan Hurama’ya kadar 2 şeşel gümüş ve 2 şeşel kalay ödedim. Hurama’dan Kaniş’e kadar 6 şeşel gümüş merkebin kirasıdır”⁴.

Bir masraf listesinde çeşitli şehirlerde yapılan harcamalar ele alınmıştır. Ayrıca kervan güzergâhını öğrenmemize yarayan önemli bir belge sayılır. Buna göre; 2/3 mana kalay 10 mana onun awitumu....Hahhum’dan Timelkiya’ya kadar, Timelkiya’dan Şalahşuwa’ya kadar. 2 1/4 şeşel Şalahşuwa’dan Hurama’ya kadar, 2 1/4 şeşel qaqqadatum, (olarak ödendi)⁵.

Timelkiya’dan itibaren iki ayrı yoldan ticari eşyanın taşındığını; bunlardan birinin harran-sukinum, diğerinin ise Hurama üzerinden Kaniş’e ulaşılan yol olduğunu öğrenmekteyiz. Aşağıda tercümesini vereceğimiz belgede bu yollar konusunda bilgi sunulur: Buzazu, Puzur-Aşşur, Tab-silla-Aşşur, Aşşur-bāni ve İku-paşa’ya diyor ki: “Burada kalayı bakırla değiştirmek mümkün değil. Belgeyi okuduğunuz zaman eğer Aşşur-bāni orada oturuyorsa, gelsin eşyaların başına Timelkiya’ya geçsin. Şayet harran-sukinum uygun ise kalayı ve kumaşları buradan geçirin, ulakla gitsin şayet harran-sukinum uygun değilse kalayı Hurama’ya taşıyınlar. İster yerli isterse Huralmalı kalayı 1 talent girdirsin.Timelkiya’nın eşyasını senden rica ediyorum. Haberlerime dikkat et. Kalayı ister harran-sukinumdan isterse pazurtumdan girdirsinler. Bana yardımcı olurlarsa ben de onlara yardımcı olacağım”⁶.

³ Kt. k/k 5.

⁴ CCT 4, 40B

⁵ LB 1283.

⁶ BIN 4, 48.

Kaniş'in doğusunda Kaniş-Hahhum yolu üzerinde bulunan şehirlerin geçtiği belgede şunlar yazılıdır: "Luhuşatiya'ya geçsin, Timelkiya'ya girerse onun emirlerini bana getirsin. Kervanı Azu ile gitsin....Huramalı ve Şalahşuvalı nishatumu almadılar"⁷.

Timelkiya kralına Asurlu tüccarların getirmiş oldukları hediye konusunda bilgi veren tablette şu ifadeler geçer: "5 şeqel altın Timelkiya kralı için, 3 şeqel altın annesi için, 1 ½ şeqel altın kervan başı için. 2 ½ şeqel gümüş onların eşyalarıdır. 2 mana kalay 10 mana bakırı onların eline vermek üzere İdī-Abum ve Kukuwa Timelkiya'ya taşıyorlar"⁸.

Timelkiya-Durhumit arasında ticari eşyaların harran-sukinnum denilen bir yoldan taşındığını gösteren metinlerin tercümelerini sunarak konu değerlendirilmeye çalışılacaktır.. Bir Kültepe metninde şöyle denilmektedir: "Şayet İdi-Kubum'un kervanı oraya ulaşmadıysa benim direktiflerim doğrultusunda Timelkiya'dan harran-sukinnuma benim ticari malım güvenlik içinde girsin. Şayet onlar isterse Kuburnat'ta Hanaknak'ta ve Durhumit'te kumaşları yarım mana üzerinden satsınlar"⁹.

Diğer bir belgede şunları okuyoruz: "2 talent kalay 4 iyi kalitede kumaş, 3 adet elden düşme kumaş ve kara eşeği Pilah-İstar'ın olup, Hahhum'dan bize gönderdiler. Şayet 8 şeqel kalayı 1 şeqel gümüşe çevirebilersen kalayı sat ve bize haber ver. Ancak bu fiyata satamazsan o zaman gümüşe çevirme. Kalayı Şalahşuwa yoluyla gönderme, kalayın güvenliği için Onlar kalayı Timelkiya yoluyla Durhumit'e göndersin. Şayet Kuburnatlılar orada oturuyorlar ise, kalayı onlara verin"¹⁰.

Koloni Çağı'nda, bu bölgede Hurilerin meskûn olduğunu bilmekteyiz. Kültepe metinlerinde pek çok Hurri tanrısı geçmekte ve bunlar adına bayramlar kutlandığını öğrenmekteyiz. Bu bayramların aynı zamanda, Timelkiya şehrinde de kutlanmış olması gerek. Borcun Parka adına düzenlenen bayram gününde ödeneceğinin kayıtlı olduğu belgede 10 kutanu kumaşının Timelkiya'da teslim edildiği, 1 kutanumun Parka bayramına kadar cariyelere gönderileceği, 2 abarna kumaşının 1 kara eşeğin verildiği yazılıdır¹¹.

Bir masraf listesinde Asur'dan itibaren yapılan harcamalardan bahsedilir. Belgede şunları okuyoruz: "1 mana awit Aşşur-taklāku, Asur'dan Timelkiya'ya kadar, 4 mana 1 şeqel biltumu tuttu. 10 şeqel gümüş qaqqadatum"¹². Burada Timelkiya şehrine kadar olan masraflardan bahsedilir.

⁷ KTK 64

⁸ TMH 1 24 e

⁹ Barjamovic 2011, s. 170: Kt. 94/k 441.

¹⁰ Barjamovic 2011, s. 171: Kt. 91/k 416.

¹¹ Kt. m/k 29.

¹² Kt. 87/ k 395.

İmdilum ve Pūšu-kēn isimli tüccarlar Šu-Hubur'a gönderdiği mektupta yaptıkları masraflar hakkında bilgi veriyorlar:“4 talent 20 mana kalay 105 kutanu kumaşı 3 kutanu Ennanimin, 8 šurutum 6 kara eşek 40 mana serbest kalay toplam 9 talent senin awitumun olup, 3 2/3 mana 2 šeşel gümüş 33 1/3 mana yol vergisini (dātum) Timelkiya'ya kadar ödedim”¹³.

Puzur-Aššur, Alalu, İlī-wedaku ve Puzur-Aššur'a yazarak diyor ki; “Timelkiya'da 3 talent 30 mana kalay senin kalayından alındı. 1/2 mana kalayı handa verdim. Burada 4 kadın köleni kārūm tuttu. Onlar diyorlar ki, 1 1/2 mana gümüş habercinin kirası, 1 mana gümüş onun 1/5'i olup, gümüş ve faizini versin ve cariyeler serbest bırakılsın”¹⁴.

Asurlu Tüccarların Mektuplarında Timelkiya Şehri

Kültepe metinlerinde Timelkiya şehri sıkça Hahhum ve Hurama ile birlikte geçmektedir. Hahhum'dan Timelkiya'ya ve oradan Hurama'ya eşyaların taşınması konusunda mektuplarda sıkça bilgi sunulur. Bunlardan birinde; “4 elbise İturilī'nin oğlu Hanu'nun olup, Damqa Hahhum'dan Timelkiya'ya taşıdı. Timelkiya'da İdī-Suen'e teslim etsin”¹⁵ denilmektedir. Buradan anlaşıldığı üzere İdī-Suen isimli tüccar Timelkiya'da oturmaktadır.

Timelkiyalı bir şahıstan alacağı bulunan Asurlunun parayı tahsil için şehre gideceğini ve bu konuda bir belgenin de Kaniš Kārūmu tarafından kendisine verildiğini öğrenmekteyiz. Belgede şu ifadeler geçmektedir: “Timelkiyalı İkhālim'in borcu ve faizini içeren 1 mana gümüşle ilgili hukuki belgeyi Aššur-emuqi'nin oğlu Ašur-mutabbil'e verdim. Ben diyorum ki, Timelkiya'ya gideceğim, gümüşü ve faizini ona ödettireceğim. Kaniš kārūmunun belgesini Aššur-mutabbile vereceğim”¹⁶.

Elali İnnaya'ya yazdığı mektupta der ki;“Senin mektubunu Timelkiya'da işittim ve Hurama'da alıkondum. Rica ediyorum. Aššur-bel-malkim'in vekili buraya geldiğinde birinci uşak dönsün. Dikkat et, buraya direktiflerini bildir. Mektubu kārūma taşınsınlar”¹⁷. Muhtemelen tüccarlarla kral arasında bir problem yaşanmış ve bu durum kārūm otoritelerine bildirilerek krala bu konuda müracaat etmeleri istenmiştir. Belgede hangi şehrin kralı olduğu yazılmıyor ancak, “Hurama'da alıkondum” denildiğine göre, muhtemelen Hurama veya Timelkiya kralı olmalıdır.

¹³ BIN 6, 79.

¹⁴ AKT 3, 92.

¹⁵ Kt. 91/k 222.

¹⁶ Kt. m/k 16.

¹⁷ CCT 6, 15B

Timelkiya’da bulunan Asur Kolonisinin tüccarlar arasındaki davalara baktığını ve sonuçlandırdığını görmekteyiz. Buna örnek bir belgede şunları okuyoruz: Timelkiya kārūmunun mührü. Aššur-malik ve onun kervanı. Buzia’nın oğlu Aššur-nišu Timelkiya’da gümüşü azaltıldı [kırık] onlara verdiler. Timelkiya’da onların davalarını sonuçlandırdık. 10 šeşel gümüş Şumabiya ödedi. Buzia’nın oğlu Aššur-nišu yerlinin evinden çıkacak. Allanatūm ayı līmum Enna-Suen DUMU Šu-Aššur¹⁸. Belge Naram-Suen’in 12. yılına tarihlenmiştir. M.Ö. 1860’a denk gelir.

Asurlu tüccarların Asur’dan getirdikleri kalay ve kumaşları Timelkiya’dan Anadolu içlerine doğru sevk ettiklerini öğrenmekteyiz. Bir belgede şu ifadeler yer almaktadır: “50 kutanu elbisesi 21 şurutum 2 kalay paketi ve örtüsü, 2 lubuşum 2 raqqutum, 1 şulupkaum, 4 kara eşeği Timelkiya’da Pilah-İštar’a Bazaya teslim etti”¹⁹.

Bir başka belgede ise;“3 ½ mana gümüş nishatumu eklenmiş ve šadduatumu doyurulmuş olarak duruyor. Evimin fiyatı olan parayı Ašur-imitti ve İli-šadue Buzutaja borçludur. 3 mana 10 šeşel šadduatumu eklenmiş olarak Timelkiya’da bıraktığım, Buzazu’nun 30 mana kalayının bedelidir”²⁰ denilmektedir.

Aššur-mutabbil’in alacaklı İdī-Kubum’un borçlu olduğu belgeden İdī-Kubum’un Timelkiya’da ticaretle uğraştığını görmekteyiz. Senette borcu Timelkiya’dan dönüşünde ödeyeceği kaydedilmiştir²¹.

Timelkiya şehrinde bir kārūm teşkilatının kurulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Enna-Sin isimli tüccarın burada yerleşerek ticaretle uğraştığını görmekteyiz²². Ayrıca, Ennam-Aššur’un oğlu Usuranim’in burada oturduğu anlaşılmaktadır²³. Hunia isimli şahsın mektubundan Usur-ša-Ištar’ın buraya ticari mal sevk ettiği bilinmektedir²⁴. Ayrıca, Kaniš kārūmunun elçileri burada, Puzur-Aššur isimli şahsı yakalamışlardır²⁵. Kaniš’te oturan Asurlu tüccarların Asur’dan gelen malları burada depolayıp, daha sonra Kızılırmak’ın güneyinde yer alan Wašhania, Šalatiwar, Puruštattum ve Waššušana şehirlerine gönderdikleri bilinmektedir²⁶. Bu şehirde çoğu tüccarın ajanı ve yine mallarını sakladığı deposu bulunmaktaydı.

Timelkiya ile Kaniš arasında kervanların devamlı gelip giderek eşya taşıdığını öğrenmekteyiz. Enlil-bāni isimli tüccar vekiline şöyle yazar ve der ki; “neden

¹⁸ Kt. m/k 66.

¹⁹ CCT 5, 28 C

²⁰ CCT 5, 31 A.

²¹ Kt. o/k 82.

²² Karaduman 1994, 54.

²³ Kt. 90/k 174.

²⁴ Kt. n/k 1228.

²⁵ TMH 1 70.

²⁶ ICK 1, 150.

bana yazmıyorsun. Sizler dediniz ki kārumba resmi belgeyi gördük, 6 talent 22 ½ mana kalayı kārumba resmi belgesinde yazdırdık. Belgeyi mühürlettiğimiz günde Timelkiya'dan Ahee Kaniş'e dönecek. Kalay ve kumaşları gümüşe çevirecekler. 3 mana gümüş belgeyi yazan için, 2 mana nishatum bizim için eksiltildi. Kalayın ve kumaşların belgesi (tableti) 1 talent 27 1/3 mana 1/3 şeşel gümüşle ilgili belge hukuki olarak düzenlendi. Mektuplarımızı Ahee Timelkiya'ya taşıyor²⁷”.

Aşşur-malik Pūšu-kēn'e yazar ve der ki; “Aşşur-malik'in bürosunun adamlarının geldiği 5. günde şehir meclisi toplandı. Şehir meclisi kararını verdi. Aşşur-malik'in ikribumu olan 30 mana gümüşlük eşyayı kimse tutmadı. Serbest kaldı ve dönecek, serbest kalıp dönmezse onu müsadere edecekler. Şehrin resmi belgesini aldılar ve avukat tuttular. Kārumba onu görevlendirdi. Tīnatum ayında avukat ve İli-bāni çıktılar. İli-mutabbil adına ulak tuttular. Timekiya'ya gidecek ve kardeşiyle Timelkiya'nın kumaşları konusunda anlaşacak²⁸”.

Aşşur-idī Asur şehrinden Puzur-İstar'a yazarak Asqudum'un taşıdığı 1 talent 5 mana kalay hakkında bilgi verip, Timelkiya'ya varır varmaz kendisine okunacak bir tablette göndermiştir. Bu direktifler de Timelkiya'da bekleyen Azuda'nın oğlu Şu-İstar'ın 25 ve 35 haftalık dönemler için eşyayı satması isteniyor²⁹.

Ennamum Dada ve DAMGAR'a der ki; “53 kutanu elbisesi, 1 talent 15 mana kalayı, 4 kara eşeği ve 7 mana 8 şeşel serbest kalayı tüm bunları temsilcimin mührüyle mühürlü olarak size gönderiyorum. Kervan önce sizin direktiflerinizi Timelkiya'ya getirsin. Sizin mektubunuza göre hareket edeceğim³⁰” . Anlaşıldığı üzere Ennamum Timelkiya'da bulunuyor ve buradan Kaniş'e kalay ve kumaşları gönderiyordu. Dönüş yolunda ise Kaniş'ten haber beklemekteydi.

Yine Şallim-Aşşur isimli tüccar Kaniş'teki temsilcilerine yazarak, 180 adet kutanu kumaşının kaçırılmak üzere (pazurtum) Timelkiya'da bekletilmesini kalan kumaşların ve kalayın ise Kaniş'e gönderilmesini ister³¹.

İstar-nādā isimli bayan eşi Enna-Suen'e yazdığı mektupta şunları söylemektedir: “Sen beni Kaniş'te yüzüstü bırakıp gittin. Sen bana Timelkiya şehrinden mektup yazıp dedin ki, eğer gitmezsen benim karım değilsin. Sonra 1 yıldır Hahhum'da oturduğunu söylüyorsun³²”. Belgede geçen Enna-Suen İddin-Abum'un oğlu Enna-Suen olabilir mi? Zira Timelkiya ve Hahhum'da ticari faaliyetlerinin olduğunu biliyoruz. Ayrıca babası Hahhum şehrinde ölmüştü.

²⁷ KUG 34.

²⁸ TC 1, 3.

²⁹ TC 3, 95, Larsen 2002, s. 10.

³⁰ ICK I 150.

³¹ Larsen 2010, s. 257, Kt. 94/k 1686.

³² Sever1995, s.15; Kt.h/k-73.

Timelkiya Kārum Dairesi ve Kārumlararası Yazışmalar

Anadolu'da bulunan Asır Kolonilerinin merkezi konumunda olan Kaniş kolonisinin diğer kolonilerle sürekli yazıştığını ve bu kolonilere temsilci olarak bir elçi yada haberci gönderdiğini görmekteyiz. Bir problem bulunduğu yada vergi toplanması söz konusu olduğunda Kaniş kolonisinin temsilcisi Anadolu içerisinde kolonileri ziyaret etmekteydi. Bir belgeden anlaşıldığına göre, Puzur-Aşşur isimli Asurlu tüccarı Kaniş kolonisinin temsilcileri Hurama'da yakalayıp Timelkiya'daki Kaniş kārımının habercisine götürmek istemişlerdir³³.

Asur Şehir Devleti ve tüccarların avukatlarının olduğunu belgelerden öğrenmekteyiz. Asur Şehir Meclisi'nin verdiği karar avukatla Anadolu'daki koloniye gönderiliyordu. Benzer şekilde Kaniş kārımı da kolonilerin çalışmaları için diğer kārımları destekliyordu. Kaniş kārımından Timelkiya kārımına yazılan bir mektupta (Kt. 94/k 502) kārım bir avukat edinmesi için tüccara ricada bulunuyor. Avukat gönderilmesinin sebebi bir borçlunun basit yanlışından kaynaklanmıştır. Bu durumda Kārım bir haberci gönderirdi. Kaniş kārımı önceki emirlere uymadığından dolayı Timelkiya kolonisine sitem etmiştir³⁴.

Kaniş kārımının kararını içeren bir belgeden anlaşıldığına göre, Şallim-Aşşur isimli tüccar kardeşinin çocukları olan Şu-Belum ve Enna-Suen'i dava etmiştir. Kendisi babalarının borcunu kapattığından yeğenlerinden bu parayı istemektedir ve paranın Timelkiya kentinde alındığından bahsedilmektedir³⁵. Ailenin Hahhum ve Timelkiya şehrinde ticari faaliyetleri bulunuyordu.

Kārım dairesinin faiz oranlarını belirlediğini biliyoruz. Asurlu tüccarlar arasındaki alışverişlerde yıllık faiz oranının % 30'u geçmediği görülür. Bir belgeden anlaşıldığına göre Timelkiya kārımı da faiz oranını belirlemiştir. Subarca bir isim taşıyan Kuşuh-atal'ın oğlu Kutata'nın 2 1/2 sheqel gümüş borçlu olduğu senette Amur-ilî alacaklıdır ve Timelkiya kārımının hükmüne göre faiz ilave edecek denilmektedir. Asurlular arasındaki borçlanmalarda olduğu gibi senette tarih belirtilmiştir. Kanwarta ayı Alahumun oğlu Aşşur-malik'in yılı³⁶. Asur kralı Naram-Suen'in 2. yılı olup, M.Ö. 1870'e tekabül eder.

³³ KTS 1 7B, Veenhof 2008, s. 236.

³⁴ Veenhof 2008, s. 223.

³⁵ Larsen 2010, s. 130, 94/k 1015.

³⁶ Kt. 87/k 256.

Sonuç

Bir krallık merkezi olan Timelkiya şehri, Asur'dan Anadolu'ya gelen kervanların Adıyaman, Samsat olduğu kabul edilen Hahhum şehrinde itibaren Elbistan civarına gelerek oradan kuzeye ve batıya doğru yöneldikleri önemli bir mevkiide yer almaktaydı. Asurlu tüccarların kervanları Timelkiya'dan kuzeye doğru haran-sukinum denilen yoldan, Luhuşatiya, Kuşşara, Şamuha, Karahna ve Kuburnat üzerinden Amasya civarında olacağı düşünülen Durhumit'e ulaşıyordu. Timelkiya'dan sonra Hurama geçilerek Kaniş'e kervanlar geldiği gibi, Şalahşuwa üzerinden Kaniş'e veya Kaniş'e uğramadan güneyden Waşhania- Nenaşşa-Ulama- Puruštattum'a varılıyordu. (Nevşehir'in güneyinden Konya Ovasına doğru).

Timelkiya şehrinde bir Asur kolonisi bulunuyordu. Burada yerleşen tüccarlar kurdukları koloni dairesi marifetiyle aralarındaki problemleri çözdükleri gibi, Anadolu'daki merkez koloni olan Kaniş kolonisi ve Timelkiya sarayı ile olan ilişkilerini de düzenlemişlerdir. Burada Asur'dan getirilen kalay ve kumaşların depolanarak ihtiyaca göre Anadolu'nun diğer şehirlerine sevk edildiği anlaşılmaktadır. Başta kalay ve kumaş olmak üzere getirilen ticari malın önce saraya sonra halka arz edildiği görülür.

Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Anadolu'da henüz siyasi birlik sağlanmamış olup beylik ya da küçük krallıklar hüküm sürmektedir. Elbistan civarında hüküm sürdüğünü tahmin ettiğimiz Timelkiya krallığının güneydoğusunda bugünkü Adıyaman ilini kapsayan yerde Hahhum krallığı bulunuyordu. Kuzeyinde Luhuşatiya, güneyinde ise, Mama krallığı yer almaktaydı. Komşu krallıklar arasında zaman zaman savaşlar vuku buluyordu, bu yüzden kalay madeni bakıra göre daha sağlam olan bronz silahların hammaddesini oluşturduğundan Asurlu tüccarların getirdikleri bu madene Anadolu'da hüküm süren krallar büyük ihtiyaç duyuyorlardı. Bu yüzden Asurlu tüccarlara şehirlere yerleşerek ticaret yapma imtiyazı bahşetmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA VE KISALTMALAR

- AKT III E. Bilgiç-C. Günbattı, **Ankaraner Kültepetafeln**, (FAOS B-3) Stuttgart 1995.
- Barjamovic 2011 G. Barjamovic, **A Historical Geography of Anatolia in the Assyrian Colonial Period**, Carsten Niebuhr Institute Publications 38, Copenhagen 2011.
- Bayram 1993 S. Bayram, “Kültepe Metinlerinde Geçen Vergiler ve Özellikleri”, **A.Ü. DTCF Dergisi**, S. 369, (1993), s. 1-13.
- Bilgiç 1948 E. Bilgiç, “Anadolu’nun İlk Tarihi Çağı’nın Ana Hatlarıyla Rekonstrüksiyonu”, **A.Ü. DTCF Dergisi**, C. VI, (1948), s. 489-516.
- BIN 4 A.T. Clay, **Letters and Transactions from Cappadocia, Babylonian Inscriptions in the Collection of J.B. Nies IV**, New Haven 1927.
- BIN 6 F.J. Stephens, **Old Assyrian Letters and Business Documents, Babylonian Inscriptions in the Collection of J.B. Nies VI**, New Haven 1944.
- CCT **Cuneiform Texts from Cappadocian Tablets in the British Museum.**
- CTMMA M.T. Larsen, **Old Assyrian Texts**, Paris 1979.
- Dercksen 2004 J.G. Dercksen, **Old Assyrian Institutions**, Leiden 2004.
- Günbattı 2005 C. Günbattı “Kültepe’de Bulunmuş İki Antlaşma Metni”, **Belleten**, C. LXIX, S. 256, (Ankara 2005), s. 759-784.
- ICK I B. Hrozný, **Inscriptions Cuneiformes du Kültepe I**, Praha 1952.
- ICK II L. Matouš, **Inscriptions Cuneiformes du Kültepe II**, Praha 1962.
- Karaduman 1994 A.F. Karaduman, **1956’da Bulunan Çeşitli Kültepe Vesikalarından Anadolu’nun Tarihi, İktisadi ve İktisadi Meseleleri Hakkında Çıkan Neticeler**. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara 1994.
- KTH J. Lewy, **Die Kültepe texte aus der Sammlung Frida Hahn Berlin**,

- KTK N.B. Jankowska, **Klinopisnye Teksty iz Kjultepe Sobraniakh**, SSSR Moskova 1968.
- KTP F.J. Stephens, **The Cappadocian Tablets in the University of Pennsylvania Museum.**
- KTS I J. Lewy, **Keilschrifttexte in den Antiken-Museenzu Stanbul.**
- KUG K. Hecker, **Die Keilschrifttexte der Universitätsbibliothek Giessenunter Benetzung nach gelanesser vorarbeiten von J. Lewy**, Giessen 1966.
- Larsen 1976 M.T. Larsen, **Od Assyrian Caravan Procedures**, İstanbul 1967.
- 2002 M.T. Larsen, **The Aššur-nādā Archives, Vol. 1.**, Nederlands Instituut voor het Nabice Oesten te Leiden, 2002.
- 2010 M.T. Larsen, **Kültepe Tabletleri VI-a**, TTK yayını Ankara 2010.
- LB **Leiden, Sammlung Böhl, Teilweise Mitteilung**, K.R.Veenhof.
- POAT W.C. Gwaltney, Jr. **The Pennsylvania Old Assyrian Text, HUCA, Supplement 3.** Cincinnati 1983.
- Sever 1995 H. Sever, “Amutum Madeninin Ticareti’nin Yapılması Hususunda Asur Şehir Meclisince Verilmiş Bir Ruhsatname”, **Archivum Anatolicum III**, Ankara 1997, s. 291-299.
- TC I G. Conteneau, **Tablettes Cappadociennes, Musee de Louvre**, Paris 1920.
- TC II Fr. Thureau-Dangin, **Tablettes Cappadociennes, deuxieme serie Musee de Louvre**, Paris 1928.
- TC III J. Lewy, **Tablettes Cappadociennes troisieme serie Musee de Louvre**, Paris 1935.
- TMH 1 J. Lewy, **Die Keilschrifttexte aus Kleinasien, Texte und Materialien der Frau**, Leipzig 1932.

- Veenhof 2003 K. R. Veenhof, **The Old Assyrian List of Year Eponyms from Kārum Kanish and its Chronological Implications**, Türk Tarih Kurumu Yayını Ankara 2003.
- 2006 K.R. Veenhof, "Traveling in Ancient Anatolia: Two New Sources from Karum Kanesh", **Hayat Erkanal'a Armagan**, Kùltürlerin Yansıması, Homer Kitabevi, 2006, s. 778-783.
- 2008 K.R. Veenhof, "Communication in the Old Assyrian Trading Society by Caravans, Travelers and Messengers", **Old Assyrian Studies in Memory of Paul Garelli**, Leiden 2008, s. 199-246.
-2010 K.R. Veenhof, **Kùltepe Tabletleri V**, Türk Tarih Kurumu Yayınları Ankara 2010.
- VS 26 K. Veenhof-E.K. Brandt, **Vorderasiatische Schriftdenkmäler der Staatlichen Museen zu Berlin, Heft XXVI, Altassyrische Tontafeln aus Kùltepe Texte und Siegelabrollungen**, 1992.